

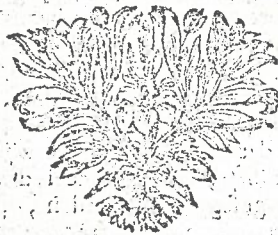
1710 Huwe deel 1/1

96

Nederduyſe Redekonſt.

Toeval is in deſen, gelijk in de voorgaende, het *Geflacht*; want het is een *Toeval* der dingen, dat ſy in eenigen tijt zijn, en deſe *Toeval* is daer in *wesentlijk onderſcheyden*, van alle andere *Gedaentens* van *Torvallen*, dat deſe daer in beſtaet, *in eenig deel des tijts te zijn*. Deſen *Toeval* voegt alleen dingen, die eyndig zijn in duuren, dat is, die begin en eynde hebben, van dewelcke in haer tijt geſeyt kan worden, datſe zijn voor haer tijt, datſe ſullen zijn na haer tijt; datſe geweest zijn. Dit Segswoort voegt God niet, om dat die is, altijd geweest is, en altijd zijn ſal, en voor en na alle tijden; en vervolgens is Hy in geen deel des tijts, waer van geſeyt kan worden *wanneer*.

E T N D E

Het eerste BOECK
Van de
**NEDERDUYTSE
REDEKONST,**
Het tweede DEEL;

Handelende van de
WESENS der REDEN,
Ofte
VOORSTELLEN van de tweede KENNIS;

Welcke door het Verſtant bedacht, en de dingen aengedaen zijn, ten dien eynde, om daer door de wiſſe, op welke die ſig tot elkander hebben, afgetrocken, en alleen aengemerckt, te verſtaen; en als ware dadelijcke Weſens te gebruycken, om alle dingen na die Regulen te begripen, en te verhandelen.

DOOR

JOANNES HUWE,
Medicina-Doctor.

Tot HAERLEM,

Gedruckt by *Iſaac Enſchede*, Boeckdrucker in
de Franckestraet, 1710.

Ken, Swaluwen, Nachtegalen, Spreuwen, Canarijen, Muſſchen, &c.; welke alle onderſcheyde *Gedaentens* zijn, en ſy komen alle weſentlijk overeen, datte Vogels zijn; vervolgens is het *Vogel-Wefen* een gemeen *Geflacht*.
De *Woorde* zijn onderſcheyden, in verſcheyde *Gedaentens*; namentlijk in *Namen*, *Voor-namen*, *Werk-woorden*, *Deelachtige-woorden*, *By-woorden*, *Voorſet-woorden*, *Vraag-woorden*, *Koppel-woorden*; alle komende overeen daer in, datte *Woorde* zijn; het *Hoort-Wefen* is dan een *Geflacht*.
De *Verwen* zijn onderſcheyden in *Wit*, *Geel*, *Groent*, *Blaeuw*, *Swart*, &c.; welke yder byſondere *Gedaentens* van *Verwen* zijn; nochtans komen die alle overeen, datte *Verwen* zijn; derhalven is *Verw* een *Geflacht*.
De *Bergwerken*, gemeenelyck *Metalen* genaemt, beſtaen in verſcheyde *Gedaentens*, namentlijk *Gour*, *Silver*, *Koper*, *Tin*, *Loot*, &c.; dieſe komen alle weſentlijk overeen; dat ſy alle *Metalen* zijn; het *Metael-Wefen* is dan een *Geflacht*.

Onder het *Gelt* heeft men verſcheyde *Sprezen*, dat is *Gedaentens*; onder 't *Silver-geld*, *Ducatoens*, *Rijckdaeders*, *Kroonen*, *Daeders*, *Gourguldens*, *Schellingen*, &c.; alle deſe verſcheyde *Gedaentens* komen weſentlijk overeen; datte alle *Gelt* zijn; het *Gelt-Wefen* is dan een *Geflacht*.

Dyſe deſe ſullen de overige, licht gekent konnen worden.

III.

Oybeelding van Gedaente.

Gedaente is een *Wefen der Reden*, door het *Verſtant* dat geene aangedaan; in het zieleke *wefentlijk* overeen komen; die in byſonderheyt, en niet *wefentlijke* *Toevallen* verſchillen. *Welten* der *Reden* is het *Geflacht* van *Gedaente*, en is die *Trap* des *Welens*, in welke alle *Wefens* der *Reden* weſentlijk overeen komen; het *wefentlijk* *Onderſcheyt* beſtaet, daer in, dat het dat geene aangedaan is, dat is te ſeggen, dat die *Trappen* of *Leden* des *Welens*, die *Naem* roegevoegt is, na welke die overeen komen; die alleen in byſonderheyt (dat is in dien byſonderen te zijn) en niet-wefentlijke *Toevallen* verſchillen; ſoo dat in *Gedaente*; een *Samenvoeging* vereyft wort; van allen de *Trappen*, of *Leden* des *Welens*; waer door die van *Geflacht* weſentlijk onderſcheyden is; dat wel in weſentlijke *Trappen*, of *Leden* overeen komt; maer in de hoogſte verſchilt, geſlijk in *Menſchen* en *Beest*; ſe ſen is, die komen overeen in allen de weſentlijke *Leden* of *Trappen*, behalven dat ſy in de hoogſte weſentlijke *Trap*, namentlijk in de *Redelijckheyt* en *Uweelijckheyt*; verſchillen, welke eerſte de hoogſte *Trap* in 't *Menſchewelen*, en de laarſte in het *Beest-welen* is.

In dat geene, dat de *Naem* van *Gedaente* aangedaan is, in die vereeniging van alle weſentlijke *Trappen*, komen *wefentlijk* overeen, die in byſonderheyt, en niet-wefentlijke *Toevallen* verſchillen; Noemt tot een *Voorbeeld* *Jo-*

niet besat, dat *wesentlijk Onderscheyt* soude een *Gedaante* tellen, en dan was de voorgaende de leeghste niet. Neemt tot voorbeeld het *Geslacht Wesen*, is het *hoogste Geslacht*, dat heeft geen *wesentlijk Onderscheyt*, om dat het van niets kan onderscheyden worden; want alles, dat is, is een *Wesen*, ofte dadelijk, ofte der *Reden*. De *Wesens* worden onderscheyden, in *ware dadelikke Wesens*, en *Wesens der Reden*, dat is een *Onderscheyt* in yder *Gedaante*; de dadelikke *Wesens* worden onderscheyden, in *selfstandige en toevallige*, dat is het tweede *Onderscheyt*; de *selfstandigheyt* vert onderscheyden, in *Hoofstofs*, dat zijn enkele, en in *samengesette Lichamen*, dat heeft drie *Onderscheyden*; de *samengesette Lichamen* in *levend en levenloos*, hier vierde *Onderscheyt*; door het vijfde wert *levend onderscheyden*, in *gevoelend en niet-gevoelend-levendig*; door het sesde wert *gevoelend-levendig*, dat men *Dier* noemt, in *Mensch* en *Beest* onderscheyden. Soo darvolgt, dat in de *Gedaante Mensch* ses, en vervolgens allen de *wesentlijke Onderscheyden* zijn, die in die ry van *Geslachten* en *Gedaantens* gestelt worden; en het *hoogste Geslacht Wesen* heeft geen *Onderscheyt*.

Het

Het IV. Hoofstuck, Van Eygen en Toeval.

I.

Van de *Namen Eygen, Proprium, & Accidens, Toeval.*

Proprium wert *Eygen* vertact, en *Accidens* *Toeval*.

Eygen is in *Duyts* een *toevallig-Naem-woort*, het welck by een *selfstandig Woort*, in een enkele *Uytpraeck* gevogt wort, om den *Toeval* van *Eygen* te zijn, van

cerig *Onderwerp* te beveligen, of te beneven; als men segt: *Dat is mijn eyge Vader, eyge Kint, eyge Vrouw, eyge Goet, &c.* De *selfstandige Woorden*, van deselve natuur, zijn *Eygendom, Eygenheyt*; *Eygendom* wort somtijts gebruyckt, om het *eygen* zijn, van een ding, afgetrocken te beekenen, als men segt: *den Eygendom gaet over*; Somtijts wert het genomen, voor de *Saek*, die *eygen* is; als men segt, *dat is mijn Eygendom*; maar de *ceisewijs* is *eygentlijker*: *Eygenheyt* betekent een ding, dat aan iets *eygen* is: *Eygenheyt* is ongebruyckelic; en komt daerom wat ongewoon voor; het beteekent, die wijs van hebben, die er is tusschen dat *geene*, dat *eygen* is, en daer het *eygen* aen is, afgetrocken van het *geene*, dat *eygen* is, en daer het *eygen* zijn *toevallig*, of op een *toevallige* wijs, door het *toevallig wort eygen*, van *geleyt* wort.

D 2

Mea

Men bevint in ons Duyts, dat een *toevallig Naemwoort*, somtijts *selfstandig*, en als een *selfstandig Woort*, gebruyckt wert; waer van komt, dat sommige *toevallige Naemwoorden*, door het gebruyck een selfstandige Berekening verkregen hebben, waer door een en het selfae Woort nu als *toevallig*, dan als een *selfstandig Woort* gebruyckt wert. Soo schijnt het *toevallig Woort Eygen*, door het gebruyck, een selfstandige Berekening verkregen te hebben, en op die wijs wert het gebruyckt, in de plaets van *Eygenheyt*. In die Berekening is het tot een *Konstwoort* genomen, om de gedaente, en de wijs van hebben, der onafscheydelycke Toevallen, afgetrocken te betekenen.

Men moet dan vaststellen, dat *Eygen* in dese Leering, als een *selfstandig*, en als een *toevallig Woort*, gebruyckt wort; selfstandig, als het de wijs, afgetrocken betekent, als men segt, *de Leering van Eygen*; *toevallig*, als het betekent de wijs met eenig ding samengevoegt, als men segt, *de eyge Toevallen*.

Eygen wert noch een sin aengedaen, die aen het selve min-natuurlijk is, als de voorgemelde; namentlijk als het aen gemeen tegengesteld wert, en dan betekent het soo veel, als *bysonder*: Dese dubbelsinnigheyt is, het *onderwerpen*, als het op de *toevallige wijs* gebruyckt wort.

Het Woort *Toeval*, heb ick in het eerste Deel in het VI. Hoofdstuck, in de eerste Verdeeling, uyt sijn oorsprong verklaert; alwaer het genomen wert tot een selfstandige Naem van het Geslacht der dingen, die niet op sig selfs bestaen; doch

doch in dese plaets, is het tot een *Konstwoort* genomen, om te betekenen de wijs van hebben, der niet-wesentlijke Toevallen, tot haer *Onderwerpen*; het komt, in sijn wijs van hebben, tot sijn berekende Saeck, in dit geval overeen, met het Woort *Eygen*; namentlijk, dat het gebruyckt wort, als een *selfstandige Naem*, om de gedaente van de afscheydelycke Toevallen, afgetrocken te betekenen, als men segt, *de Leering van de gedaente Toeval*: Oock wert het, als een *toevallige Naem*, gevoegt by een *selfstandig Naemwoort*, eenige Toeval betekeneude, om de wijs, op welke, die *Toeval*, sig tot sijn *Onderwerp* heeft, daer van, als een *Toeval*, te betekenen; want gelijk men segt, *de Grootheyt is een eygen Toeval*, soo segt men, *de Betrecking is een toevallige Toeval*: De *Beweging is een toevallige Toeval*, &c. Soo dat men op dese plaets wel onderscheyden moet, dat het Woort *Toeval* in dese Leering, niet gebruyckt wert, om het Wesen der Toevallen te betekenen, op welke wijs het een *selfstandige Naem* is, die geen *toevallig* gebruyck toelaet, maer om een *wijs van hebben*, der Toevallen te betekenen; en in dien sin gaet het nevens *Eygen*, betekeneude de gedaente *Toeval*, die onder het selfde Geslacht, aen *Eygen* toegengesteld is.

II.

Oytbeelding van *Eygen* en *Toeval*.

Eygen is een Wesen der Reden, gevormt nyt de wijs, na welke de Toevallen, sig onafscheydelyck tot haer *Onderwerpen* hebben.

54 *Nederduyſje Redekonſt.*

Toeval is een Weſen der Reden, gevoert wt de wijs, na welke de Toevallen, ſig afſcheydelijke, tot haer Onderwerpen hebben.

Weten der Reden, is het Geſlacht van Eyzgen Toeval, en de overige Weizens der Reden: Het weſentlijk Onderſcheyt van beyde beſtaet in de ſcheydelijke, en ontſcheydelijke wijs van hebben, der Toevallen, tot haer Onderwerpen, niet ſtechts in de wijs van hebben, maer in de ſoodanigen, ſcheydelijk of ontſcheydelijke, wijs van hebben; want door die Soedanigheyt, zijn deſe wijsen van hebben onderſcheyten, van de wijsen van hebben, van Heel en Deel, en van Oorſaek en Veroorſaekte, &c., dat alle wel wijsen van hebben zijn, maer niet ten opſicht van ſcheydelijk of ontſcheydelijk.

Eyzgen is een wijs, na welke een Toeval, ſig ſoodanig, tot ſijn Onderwerp heeft, dat hy, van het ſelve, niet kan af zijn, ſonder de te niet doening van het Weſen, aen het welke by eygen is.

Toeval is een wijs, na welke een Toeval, ſig ſoodanig, tot ſijn Onderwerp heeft, dat hy, ſonder de te niet doening, van het Weſen, aen het welke by toevallig is, kan af zijn.

De Regul van Eyzgen, heeft plaats, in grootheit, ſwaerte, &c.; deſe zijn ſoo eygen aen het Weſen der Stof, datſe van de Stof niet kunnen geſcheyden worden, ſonder deſelver Weſen te niet te doen; ja het is evenveel, of men een Stof ſtelt, ſonder grootheit en ſwaerte, als men een Stof ſtelt, die geen Stof is.

Deſe Regul van Toeval heeft plaats, in de byſondere wijs van Geſtalt, en in beweging en ruſt,

Nederduyſje Redekonſt.

55
ruſt, &c.; want alhoewel Geſtalt, aen grootheit orafſcheydelijk eygen is, om dat grootheit op eenige wijs moet bepaet zijn, nochtans zijn de byſondere wijs van Geſtalt, yder in 't byſonder, ſcheybaer. Neemt tot voorbeeld de grootheit van een Kloomp Was, of men die een vierkante Geſtalte geeft, of een driekante, of ronde, welke yder byſondere wijsen van Geſtaltes zijn; echter blijft de grootheit der Stof in weten, waar uyt blijkt, dat yder byſondere wijs van Geſtalte kan af zijn, ſchoon die alle te gelijk niet kunnen af zijn, ſonder de te niet doening van de uytebreynheit der grootheit, inſgelijks beweging en ruſt, ſchoon die beyde niet te gelijk kunnen af zijn, nochtans kan yder in 't byſonder af zijn; want een Lichaem blijft, al is het in ruſt, en al beweegt het, maer het kan niet laten een van die twee te doen.

III.

Onderſcheyding, en Reſulten van Eyzgen.

De Eyzgen zijn ontſcheyden, in middelijke en oorniddelijke. De oorniddelijke Eyzgen zijn, die het Onderwerp door ſig, en ſonier middel, eygen zijn.

Op die wijs zijn grootheit en ſwaerte de Stof eygen.

Middelijke Eyzgen zijn, die door middel, een ander eygen Toeval, het Onderwerp eygen zijn.

Op die die wijs, is Geſtalt eygen aen de Stof, want de Stof, heeft Geſtalt, door middel van grootheit; en dat zijn verſebbare Eyzgen.

De Eygens zijn volstrekt eygen, ofte eygen na iets.

Dat zijn volstreckte Eygens, die het Onderwerp; soo eygen zijn, dat sy noch met'er daet, noch niet de Gedachten, afgescheyden kunnen worden. Soodanige zijn grootheyt en swaarte.

De Eygens na iets zijn, die alleen van een Deel of Lid des Wesens afvloeyen; als de Lachelijkheyt in den Mensch.

De Eygens na iets, zijn alleen ten opsicht, van dat deel Eygen, en in een ander opsicht zijn het Toevallen.

Het Vermoogen van lachen, in den Mensch; van blaffen, in den Hont; van brullen, in den Leeu, &c., zijn Eygens na iets, dat is, na de Gedaente; want de Gedaente weggenomen, zijn die Eygens weggenomen; want na het Geslacht zijn 't Toevallen.

De Eygens na iets zijn, of van de Gedaente, of van het Geslacht.

De Eygens van de Gedaente zijn, ten opsicht van Geslacht, Toevallen.

Desen Regul is klaer; want de Lachelijkheyt weggenomen, is wel de Gedaente Mensch, maer niet het Geslacht Dier weggenomen.

Die de Eygens van de Gedaente eygen zijn, zijn ook de Gedaentens, van het Geslacht eygen, maer niet in tegendeel.

Desen Regul volgt, uyt het gecne, van Geslacht en Gedaente geleert is; want die de gedaentige Eygens heeft, heeft de Gedaente, en die de Gedaente heeft, heeft het Geslacht, en vervolgens de geslachtige Eygens.

Alle Eygens zijn te gelijk in tijt, met het Wesen,

sen, daer sy eygen aen zijn, maer later in order.

Het eerste Deel van desen Regul, is soo waer, dat de ontkenning van dat, een beneende tegenstrijt onderstelt; want de Eygens, zijn soo eygen, aen haer Wesens, dat door het af zijn, het Wesen laet te wesen; Soo dan het Wesen in tijt eerder was, als het Eygen, soo kon het Wesen zijn, sonder het Eygen. Het tweede Deel van desen Regul is klaer; want het Eygen vloeyt van het Wesen, de grootheyt vloeyt van de Stof; soo is de Stof eerder in order, als de grootheyt, en vervolgens zijn de Wesens eerder in order, als de Eygens.

Eygen is wesentlijck onderscheyden van gedaentig Onderscheyt, en later in order.

Het onderscheyt, dat'er is tusschen gedaentig Onderscheyt, bestaet daer in, dat gedaentig Onderscheyt met Geslacht de Gedaente sielt, en de Gedaente stelt de Eygens, en vervolgens is gedaentig Onderscheyt eerder in order, als Gedaente, en Gedaente eer, als de Eygens; soo is gedaentig Onderscheyt eerder, als de Eygens.

De eenvoudige Eygens, en de Eygens na iets, kunnen in een enkele Uytpraek, van haer Onderpen bevestigt worden, en de Onderwerpen van de Eygens.

Dat volgt daer uyt, dat de Eygens met haer Onderwerpen weerkeurig zijn; want men kan seggen: *De Stof is groot; dat groot is, is Stof: De Stof is swaer; dat swaer is, is Stof: Den Mensch is lachelijk; het lachelijke, is Mensch: Den Hont is blaffelijck, het blaffelijcke is een Hont.*

Eygen wert noch onderscheyden in, eygen en gemeen.

Eygen in dit opſicht, aen gemeen tegengeſtelt, is byſonder Eygen; dat is, dat aen een byſonderſe Gedacnte eygen is; als de ſachelijkheyt aen den Menſch, de blaſſelijkheid aen den Hont, &c.

Gemeen Eygen is, dat aen verſcheyde Gedacntens gemeen is; en ſoodanaige zijn geſlachtige Eygen.

Geſlachtige Eygen kunnen, ten opſicht van de Gedacntens, gemene Eygen genoemd worden, om dat ſy aen verſcheyde Gedacntens gemeen zijn: gelijk gevoed werden is eygen aen het Geſlacht der leevdige, en is gemeen aen Bornen, Planten, Menſchen en Beesten; en vervolgens aen verſcheyde Gedacntens.

IV.

De Onderſcheyding, en Regulen van Toeval.

DE dingen, die ſig op een toevallige wijs, tot haer Onderwerpen hebben, worden onderſcheyden in byſondere, ſonderlinge en gemeene.

Byſondere Toevallen, zijn, die een byſondere Gedacnte; ſonderlinge, die alleen eenige, en niet alle van een Gedacnte; gemeene, die alle byſondere, van verſcheyde Gedacntens gemeen zijn.

Het Vermoogen van ſpreecken, is een byſondere Toeval aen de Gedacnte Menſch: De Konſten en Ambachten, &c. zijn ſonderlinge Toevallen, om dat die, niet alle; maer alleen eenige, van de Gedacnte Menſch voegen. De witheyt, ſwartheyt, twee-voetigheyt, &c. zijn gemeene Toevallen, om datſe aen verſcheyde Gedacntens, op een toevallige wijs gemeen zijn;

want

want den Menſch, en verſcheyde Beesten; en voornamentlijk verſcheyde Gedacntens van Vogelen zijn twee-voetig.

De twee-voetigheyt, is in den Menſch toevallig, om dat de twee-voetigheyt, niet vloeeyt van het Menſch weſen, maer alleen van de geſalte des Lichaems, gelijk oock in de twee-voetige Beesten: En dat het geviel, dat door miſmaecktheyt, een Menſch 3 ofte 4 Voeten had, en evenwel met Reſien begaeft was; wie ſoude ontkennen, dat dat een Menſch was? De wijs het een Dier met Reden was, en vervolgens een Menſch, en die meer-voetigheyt, konde het Menſch weſen niet te niet doen, en vervolgens kan de twee-voetigheyt, van Menſch, afgeſcheyden zijn, behoudens het Menſch weſen, en is niet eygen.

De Toevallen vloeeyen van het Onderwerp, doch niet van het Weſen, of van een nyterlijke Oorſaek.

Soo is de Ruſt een Toeval, vloeeyende van een uytwendige oorſaek, namentlijk van de geene, door welke de beweging, die door middel van de ſwaerte, van de Stof afvloeeyt, beſt wort. Desgelijcks zijn, de byſondere wijs van beweging, Toevallen, die van uytwendige oorſaken, in het Onderwerp veroorſaekt worden. Neemt tot voorbeeld, dat twee Lichamen, bewegende, elkander ontmoeten, van voren, of van ter zijde tegen elkander bewegen, waer door wederom ſtuytende, ofte zijdelings afwijkende van de rechte lijn, Bewegingen veroorſaekt werden, welke wederom ſtuytende, ofte zijdelings uytwijkende, Bewegingen Toevallen zijn, door

door een uytwendige oorfaeck veroorfaeckt. *Het affchijnen der fichtbare Lichamen, is toevallig veroorfaeckt, door een uysterlijcke oorfaeck, te weten het Licht.*

De affchijning van de Lichamen wert veroorfaeckt, door middel des Lichts, en vloeyt niet uyt het Wesen des *Onderwerps*, soo mede is het niet affchijnen, ofte de verduyftering toevallig, om dat die, door berooving des Lichts, veroorfaekt wort, welcke wegneeming mede een uysterlijcke oorfaeck is, waer doot die verduyftering in 't *Onderwerp* te weeg gebracht wert; want het Voorwerp heeft sig, in beyde dese gevallen, op een lijdende wijs.

De Gedaentens konnen, van haer sonderlinge Toevallen bevestigt worden, maer de sonderlinge Toevallen, niet van de Gedaentens.

Soo kan men seggen: Een Redekonstenaer is een Mensch: Een Wijs-geer is een Mensch; maer men kan niet seggen: Mensch is een Redekonstenaer; en niet als met byvoeging van het kentecken van sonderlingheyt: Eenig Mensch is een Redekonstenaer.

De Leering van *Eygen* en *Toeval*, is van een groote aengelegentheyt, om dat de *Eygen* veel gebruyckt werden, in het maken van *Uytbeelding*; vermits de gedaentige *Onderscheyden*, van veel *Gedaentens* der dingen onbekent zijn.

Het

Het V. Hoofdstuck,

Van Heel en Deel.

I.

Van de Namen Heel, Totum & Pars, Deel.

Totum wert *Heel* vertaelt. *Heel* is een *selfstandige Naem*, betekende het vereenigt zijn der Deelen. Het *toevallig Woort* is *beelen* en *beele*, als: *Den beelen Mensch*: *De beele Rivier*: *Het beele Lant*. Het *selfstandig Woort Heel* onderfelt iets, dat *heel* is, soo wert seggt, *Heel bestaet uyt Deelen*, verstaende onder *Heel* iets, eenig ding, dat *heel* is. Het *selfstandige Woort* van die natuur, dat het *heel* zijn afgetrocken, op een *selfstandige wijs*, betekent, is *Heelheyt*; en dewijle op dese plaets, het *heel* zijn, afgetrocken genomen wort, bestaende in *de wijs van hebben*, afgetrocken, en tot een Wesen der Reden gevormt, soo voegt hier eygentlijk het Woort *Heelheyt*; doch, dewijle wy *Heel* in 't gebruyck vinden, dient voo'raf waergenomen, dat als *Heel* voor *de wijs van hebben*, het Wesen der Reden, afgetrocken genomen wert, dan heeft het de betekening, van *Heelheyt* ofte het *heel* zijn.

Pars wert *Deel* vertaelt. *Deel* komt van het *Werckwoort deelen*, welckers betekening yder een kenbaer is. *Deel* is een *selfstandig Woort*, het

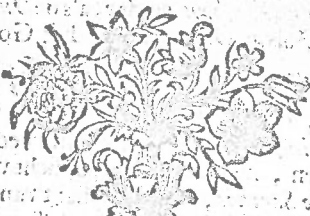

komen, of sig aen ons opdoen; de kennis, *wat de Saack is*, is die, na welke de dingen gekent worden; door onderfoeckinge van haer Wesen, en na allen de Wesens Deelen. Na dese wijze van kennen, konnen de dingen gesegt worden, eerder of later in kennis te zijn. De dingen werden eer gekent, *dat sy zijn*, eer sy gekent worden, *watse zijn*, om dat de kennis, dat iets is, soo ras is, als'er eenige kennis van het ding is; soo is die kennis eerst; maer de kennis, *wat de Saack is*, is eygentlijk eerder, om dat die meerder of grooter is, na die is het ding meer bekent, om dat dat meer bekent is, dat in alle deelen des Wesens, en in en uytwendig bekent is, als dat alleenlijk uytwendig bekent is, soo als het voorkomt.

Tegelijk in kennis zijn die, dewelcke gelijk gekent worden, of die even bekent zijn.

Die dingen worden gelijk gekent, van welke men te gelijk weet, datse zijn; en die dingen zijn even bekent; die in allen haer Wesens deelen bekent zijn.

E T N D E

Het eerste BOECK

Van de

NEDERDUYTSE REDEKONST,

Het derde DEEL;

Handelende van de

UYTSPRAKEN,

In het welke den Oorsprong, de verscheyde Geslachten, Gedacentens, en Regulen der Nederduytsche Woorden, nevens de Vorming der Uytspaken, en der selver Eygenschappen aengewesen worden.

DOOR

JOANNES HUWÉ, Med. Dr.

Tot HAERLEM,

Gedrukt by Isaac Enschede, Boeckdrucker
in de Franckestraet. Anno 1711.

Kalck en Steen aen den Meſelaer, het Yſer aen den Smit, &c.; ſoo dat de Wetenschappen maer Voorwerpen zijn van een Gedacnt. namentlijk inwendige; die der Konſten, en der Hantwercken zijn *Voorwerpen* van twee ofte drie *Gedaentes*; de Sangkonſt werckt omtrent twee *Gedaentes* van *Voorwerpen*, namentlijk der Gedachten en der Sinnen: Den Smit, en de meeſte Hantwerckers hebben drierley *Voorwerpen*; want den Smit denckt op het geen hy maken wil; van de geſalte, die hy in het Yſer ſmeden wil, heeft hy een Denckbeelt, en dat is een *inwendig Voorwerp*; hy ſiet en voelt het Yſer, ſoo is het een *Voorwerp* der Sinnen, en hy ſmeed het met ſijn Handen (door middel van den Hamer) Armen, en verſcheyde Doeningen van andere Ledematen, aen welke het Yſer tot *Voorwerp* dient.

Voorwerp wert onderscheyden, in *Voorwerp* door ſig, en door toeval.

Voorwerp door ſig is, dat door ſig, en door toeval, dat door toeval, aen 't *Onderwerp* voorwerpen is.

Soo is het goet, aen de wil, een *voorwerp* door ſig, en het quaet door toeval; want om dat de wil een begeerte der Reden is, kan hy niet willen, als dat de Reden oordeelt goet te zijn; als de wil iets komt te willen, dat quaet is, ſoo moet dat quaet met de ſchijn van goet, ofte eenig omſtandigheyt of opſicht van goet aengedaen, aen het Verſtant voorkomen, en alſoo van de wil begeert worden, en dewijl de wil dat als een goet wil, werckt de wil, dat begeerende, aengacnde het quaet door toeval. Soo zijn alle *Voorwerpen* door toeval, of die op een toevallige

wijs

wijs komen het *Voorwerp* te zijn van dat, of van die, die'er in werckt. Ymant gaet over een Planck, die over een Gracht legt, de Planck breeckt, hy valt in het Water, hy werckt in het Water, om op het Lant te komen; dat Water is ſijn *voorwerp* door toeval. Een Schipper varende met ſijn Schip, komt'er bygeval een gat in het Schip, hy neemt een ſtuk Hout, en timmert het gat dicht; dat Hout, Spijckers, &c. zijn aen den Schipper *voorwerpen* door toeval.

Voorwerp wert onderscheyden, in byſonder en gemeen.

Byſonder *Voorwerp* is, dat maer aen een gedaente, gemeen, dat aen verſcheyde gedaentes van *Onderwerpen* bygevoegt is.

Soo is de Verſ een byſonder *Voorwerp*, om dat die alleen aen het Geſicht bygevoegt wert; het Geluyt aen het Gehoor, &c.; het Hout is een gemeen *Byvoeg*, ten opſicht van het Geſicht en Gevoel, en ten opſicht van den Timmerman en den Beelthouwer, die beyde in het Hout wercken.

Eyndelijck werden de *Voorwerpen* onderscheyden, in middelijck en onmiddelijck.

Middelijck *voorwerp* is, dat niet door ſig, maer door eenig middel aen het *onderwerp* bygevoegt is.

Onmiddelijck *voorwerp* is, dat door ſig, en ſonder middel aen het *onderwerp* bygevoegt is.

Soo is de Verſ een middelijck *voorwerp* des Geſichts, om dat die, door middel van het Licht, aen het Geſicht voorgeworpen wert: ſoo zijn de *voorwerpen* der Sinnen middelijcke *voorwerpen* der Gedachten, als boven geſegt is. Het Hout is aen den Timmerman, en het Yſer aen den

K 5

Smit

A T T E N T I E H R. B L A A U W.

Hierbij sturen wij de fotokopieën van uw opdracht d.d. 28-1-72.

Artikel van J. Huwé.

Het rood omlinjnde op de bon is niet gefotokopieërd daar wij ~~xxx~~ hiervoor de verantwoording (betreffende het breken van de band) niet kunnen nemen.

Uitleenbureau U.B.

+ foto titelblatt v.l. geheel boek

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK - Erasmuslaan 36 - Nijmegen

Aanvraagformulier voor fotokopieën

TEL.: 5 87 11 TOESTEL 2437

NIJMEGEN, 28-1-1972

Aanvrager: G. Blaauw (G. B. B. B.)

Adres + tel.: Inst. Ned.

verzoekt (uit) het hieronder vermeld werk te kopiëren, voor rekening van: Inst. Ned.

Titel/Omschrijving: J. Huwé

Het Eerste Boek v.d. Nederd. Reclamekunst, het 2de de
a) u.k.p. b) p. 28 c) p. 51-60
d.l. III: titel - 152

Pagina t/m met/zonder titelpagina 1 keer afdrukken. zero

Origineel retour aan: + foto titelp. d.l. III

Opmerkingen: + Het Tweede Boek d.l. I geheel, d.l. II geheel + totaal inhoud achterin

Handtekening aanvrager: achterin

Hieronder niets invullen

Datum: **NOTA** Rekeningnr.:

Wij verzoeken u het totaalbedrag zo spoedig mogelijk op girorekening 80 66 00 t.n.v. Curatoren der Kath. Universiteit te Nijmegen over te maken, **onder vermelding van het rekeningnummer.**

Reclames binnen 8 dagen onder overlegging van de desbetreffende stukken.

Bij correspondentie en/of navraag gaarne

		Gld.
kopieën rank/xerox 720		
kopieën rank/xerox 3600		
elektronische stencils		
afdr. stencils		
microfiches	negatief/positief	
beelden microfilm	negatief/positief	
fotokopieën doc.		
kleurendia's		
zwart-wit dia's		
hoogglansfoto's 9x14	stuks	
	13x18	"
	18x24	"